

סעדיה גור-אש

מבכירי רקדני התימנים בישראל

מאת צבי פרידהבר

לריקודי עם שליד המרכז לתרבות וחינוך. תרומתו זו מיתוספת לתרומתן של שרה לוי-תנאי ורחל נדב בהפצת מסורות הריקוד התימני לבני העדה התימנית עצמה ולשכבות רחבות שמחוץ להם. בשנת 1952 הזמינה שרה לוי-תנאי את סעדיה גור-אש להדריך את להקת "ענבל", ביסודות מרפרטואר הצעדות והריקודים של יהודי תימן.

פעולתו המתמשכת בקרב חוגי המחול, ובמיוחד בקרב חוגי ריקודי העם הישראליים, הביאה את סעדיה גור-אש לייצג את מדינת ישראל, במסגרת המשלחת הישראלית לפסטיבל הנוער הדמוקרטי במוסקווה ב-1957. במסגרת התחרות בנושא מחולות אתניים בפסטיבל זה זכו סעדיה גור-אש וחברו לריקוד והמתופף שלהם - כולם ממושב מדרך-עוז - במקום השני בין עשרות הקבוצות האתניות מרחבי העולם שנטלו חלק בתחרות, והנחילו כבוד רב לעצמם ולשולחיהם.

סעדיה גור-אש

אפיאודה מעניינת ליוותה את ביקורו של סעדיה גור-אש במוסקווה. הופעתו יחד

עם שני חבריו מעוטרי הפיאות עוררו את סקרנותם של היהודים המקומיים. הם נשאלו על מוצאם, כיצד הגיעו מתימן לישראל ומה מעשיהם בארץ.

בשנת 1961, הועלה בארץ ערב העדות הראשון בזמרו ובמחול, שנשא את השם, "מקצות הארץ". מופע זה הביא למהפך בהתייחסות הציבור הישראלי למסורת הריקוד והזמר של יוצאי ארצות האיסלאם, והוא היה מפנה גם בפועלו של סעדיה גור-אש. הוא החליט להקים, ליד להקת הריקוד הגברית שלו, גם קבוצת נשים מנשות המושב מדרך-עוז, כדי להביא לידיעת הציבור הרחב גם את מסורות הריקוד של נשות תימן. בהזדמנויות שונות העלו שתי הלהקות יחד קטעי הווי ריקודים ממסורת תימן, כגון: המורה ותלמידיו, ברית מילה וקטעים מטקסי חתונה תימנית.

סעדיה גור-אש שיתף את עצמו ואת להקותיו ברוב אירועי הפולקלור שהתקיימו בארץ. בשנת 1963 נערך בישראל הקונגרס הבינלאומי "מזרח ומערב במוסיקה", מטעם ה-INTERNATIONAL FOLK MUSIC COUNCIL (IFMC). החלטת המועצה לקיים את התכנסותה השנתית דווקא בישראל באה בעקבות צפיית חבריה בסרטי הפולקלור שהוסרטו על ידי גורית קדמן ופרופ' א. גרזון-קיוי. עוד תרמה להחלטה גם הרצאתה של גורית קדמן בנושא "המחול התימני והשפעתו על מחולות העם החדשים". (2)

התהליך הייחודי שהלך ונוצר מאז בארץ, שהביא לשילוב מהיר של מסורות המזרח והמערב ולהתהוותו של הפולקלור הריקודי ושל הזמר הישראלי החדש, (3) עורר את התעניינות העוסקים בפולקלור מארצות רבות.

לסעדיה גור-אש היה חלק לא מבוטל, הן בהסרת הסרט והן בהדרכת בני עדתו בהרכבים שונים. ההסברים שסיפק לגורית

סעדיה גור-אש (קורייש) (1), אחד מבכירי רקדניה של עדת התימנים בארץ, נולד בעיירה ועלאן שבמרכז תימן בשנת 1924, ועלה ארצה בשנת 1949. יחד עם רבים מיוצאי עיירתו שבתימן, שוכן במעברת אבו-שושא שליד קיבוץ משמר העמק. בשנת 1952 היה בין מייסדי המושב מדרך-עוז, בו הוא חי ופועל עד היום.

באותם ימים החלה גורית קדמן בסיוורה בריכוזי העולים שזה עתה הגיעו ארצה - ובעיקר מארצות האיסלאם - בחיפושיה אחר מסורות הריקוד של עולים אלה ורקדניהם. תוך כדי סיוורה היא פגשה גם את סעדיה גור-אש, שהתגלה לה עד מהרה כאחד מרקדניה המובהקים של העדה התימנית. היא עמדה מהר מאוד על כישוריו הריקודיים ועל הידע הרב הצפון בו על מסורות ריקודי עדתו. כן עמדה על יכולתו לא רק להציג את הריקודים בעצמו, אלא לשמר מסורות אלה בקרב בני העדה, והחשוב מכל, להנחילם לבני הדור הצעיר שבעדתו וכן לחוגי המחול שמחוץ לעדה התימנית.

כשהחלה גורית קדמן בהסרת מסורות הריקוד של העדות השונות, העדה הראשונה שבחרה להתחיל בה את פועלה זה היתה העדה התימנית, וקבוצת הרקדנים היתה זו שישבה במעברת אבו-שושא, ובראשה סעדיה גור-אש. היה זה בשנת 1950.

מאז לא זזה ידו של סעדיה גור-אש מידה של גורית קדמן. היא שיתפה אותו ואת רקדניו בכל אירועי הפולקלור שהתקיימו בארץ אז. בפעם הראשונה היא שיתפה את הלהקה בכנס הארצי השלישי לריקודי עם, שנערך בשנת 1951 בקיבוץ דליה. סעדיה גור-אש הוזמן תדיר להדריך בקורסים השונים למדריכים מטעם המדור

קבוצת רקדניות ממושב מדרך-עוז

במופע הסיום שיתף גור-אש את להקות הגברים והנשים ממושב מדרך עוז.

בשנת 1976, הוא נבחר על ידי ועדה מיוחדת מארצות הברית, לייצג את מדינת ישראל במופעי הפולקלור הישראליים, בחגיגות לציון 200 שנות עצמאות ארה"ב, וזה היה אחד השיאים בפעולתו.

קבוצת ילדים, חניכיו של סעדיה מהמושב מדרך-עוז, בהופעתם בכנס המחולות - דליה 1967

סעדיה גור-אש לא הסתפק בפעולות שהוזכרו עד כה, ובשנת 1978 הניח נדבך נוסף לפעולת ההדרכה וההפצה של הריקוד התימני בקרב בני עדתו. הוא פתח בשכונת התימנים קריית בנימין אולפנא להכשרת מדריכים למחול וזמר תימני.

הערות:

(1) סעדיה קורייש החליף בראשית דרכו בארץ את שמו לכורש ולאחר נפילת אחיו זכריה במלחמת ששת הימים החליף את שמו בשנית לגור-אש. אחיו זכריה היה אחד הרקדנים הבולטים בלהקתו של סעדיה.

(2) ג. קדמן, "המחול התימני והשפעתו על מחולות העם החדשים", בתוך: **דפי עזר למדריך**, י-ם תשט"ז, חוב' ה', עמ' 175-178; זוהי גרסתו העברית של מאמר שהופיע בשנתון החברה בשנת 1952.

(3) על חשיבות השתתפותה של גורית קדמן בכנסים השנתיים של החברה, שהביאו לעריכת הכינוס השנתי שלהם בישראל, ראה בספרי: **הבה נצא במחולות - לקורות ריקודי העם בישראל**, ת"א 1994, עמ' 58-60; הנ"ל, "ראשית חקר מסורות הריקוד של יהודי תימן בישראל", בתוך: **תהודה** (14), נתניה 1994, עמ' 86-87.

* המאמר פורסם לראשונה בשנתון **תהודה** (15).

נתניה, ספטמבר 1995, עמ' 75-80

קדמן ולרבים ממדריכי ריקודי העם הישראליים, בנושא מקורות הריקודים התימניים ומסורותיהם, תרמו רבות להבנתם ולהפצתם.

יומו האחרון של הקונגרס "מזרח ומערב במוסיקה" הוקדש לכנס ריקודי עם ארצי. מטרתו היתה להציג בפני באי הקונגרס את תהליך שילובם של ריקודי העדות השונות ודרך התהוותם של ריקודי העם

הישראליים, שניכרת בהם השפעת ריקודי העדות, מתוך אוצר ריקודי זה.

כיתר רקדני העדות, סעדיה גור-אש הדריך את באי הקונגרס ואת רקדני הארץ ומדריכיהם, בצעדות הראשוניות של הריקוד התימני, ובנוסף על כך הופיעה להקתו בערב הסיום.

מופע ערב הסיום חולק לשניים. חלקו הראשון נשא את השם "שורשים" וחלקו השני "ניצנים". את ה"שורשים" ייצגו ריקודי העדות ואת ה"ניצנים" ריקודי העם הישראליים המתהווים, שבהם שולבו אלמנטים מתוך ריקודי ה"שורשים".

בבחירת שני המוטיבים האלה היה הרבה יותר מסמליות. הם ביטאו נאמנה את המציאות הישראלית, שמארגני המופע רצו להציג בפני באי הקונגרס. הצגתה היתה למעשה מטרתו המוצהרת של הקונגרס.

סקר ריקודי העדות נמשך באינטנסיביות בארץ, ובעקבותיו באו, מלבד הסרטתם של ריקודי עדות נוספות, גם מופעים פומביים, בהם הוצגו בפני הציבור הישראלי רבות ממסורות הזמר והריקוד של בני העדות השונות.

ערבי פולקלור אלה נשאו את השם "עדות ישראל בזמר ובמחול", ויחד עם כנסי ריקודי העם בקיבוץ דליה ואירועים נוספים, הם הלכו ותכפו. לא היה כמעט אירוע שבו, שלסעדיה גור-אש ולהקותיו, ביניהן להקת הדור הצעיר שהקים, לא היה בו מקום מרכזי. נציין כאן, בסדר כרונולוגי, מספר אירועים מרכזיים שלסעדיה גור-אש היה חלק נכבד בהם. בשנת 1966 נערך מטעם מרכז ההסברה שליד משרד ראש הממשלה ערב עדות שבוצע מספר פעמים ברחבי הארץ. בשנת 1973, במסגרת התערוכה לציון "מאה שנה להתיישבות", שהיתה חלק מחגיגות הכ"ה לעצמאות ישראל, הוקדש יום מיוחד ליהדות תימן, שלמענו הופק הסרט "בואי תימן". מטרתו של הסרט היתה להציג את המגוון הרחב של מסורות הריקוד התימני, על ידי להקות מחול מאזוריה השונים של תימן. בשנת 1975, במסגרת "המפעל לטיפוח ריקודי העדות", מפעל משותף למשרד החינוך והתרבות, המדור לריקודי עם שליד המרכז לתרבות וחינוך ובהנחייה מדעית של החטיבה לפולקלור שליד האוניברסיטה העברית, התקיים כינוס לחקר מורשת יהדות תימן. סעדיה גור-אש התבלט בכינוס כאחד המסרנים היותר חשובים, יודעי מסורות ומנהיגות המחול של בני עדתו. נוסף למסירה שבעל פה (לשם רישומן של מסורות אלה על ידי החוקרים), הצטיין סעדיה גור-אש בהצגתם של הריקודים והדרכת באי הכינוס ובני עדתו, במושבים בהם התארחו משתתפי הכינוס, בריקודים אלה.

